

16.4.2025

Ruoka-alan 4 x 4 ratkaisua luovat pitoa kasvun tiellä

Suomalainen ruoka-ala rakentaa tulevaisuuden menestystä maailmassa, joka muuttuu kovaa vauhtia. Elintarvikealan yritykset ovat alttiita monille toimintaympäristön muutoksille, sillä alaan vaikuttavat niin säädösympäristössä tehdyt muutokset, alkutuotannon satovaihtelut kuin geopoliittiset tapahtumat. Lisäksi suomalaiset ruokia ja juomia valmistavat yritykset kohtaavat kiristyvää kilpailua kotimaassa ja vientimarkkinoilla. Kuluttajien tarpeiden muutokset ja kasvavat odotukset vastuullisuudesta vaativat yrityksiltä uudistumista ja osaamisen kehittämistä.

Ruoka-alan ensisijaisena tehtävänä on tuottaa ravintoa kasvavan globaalin väestön tarpeisiin. Ilmastonmuutos ja sen myötä lisääntyneet sään ääri-ilmiöt, kuten kuivuus ja luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen, haastavat eurooppalaista ruuantuotantoa. Suomella on erinomaiset mahdollisuudet toimia tulevaisuudessa kokoaan suurempana ruokaturvan tuottajana ja kasvat-
taa elintarviketuotantoaan. Elintarviketeollisuus on aivan olennainen osa Suomen huoltovar-
muutta ja omavaraisuutta.

Ruoka-ala tuo elinvoimaa koko maahan, maaseudulta kaupunkeihin. Huolehtimalla elintarvike-
alan yritysten suotuisista kasvuolosuhteista syntyy työpaikkoja, hyvinvointia ja kasvua eri puo-
lille Suomea. Yksi työpaikka elintarviketeollisuudessa luo kolme työpaikkaa muualle yhteiskun-
taan.

Ruoka-ala pystyy antamaan vahvan panoksen taloutemme takatalven selättämiseen. Siinä on
kyse perinteisen eläin- ja kasvipärisen tuotannon mahdollisuuksien hyödyntämisestä sekä
tuotannon arvon nostamisesta, uusista tavoista tuottaa ruokaa tulevaisuudessa sekä alkutuo-
tannon ja teollisuuden sivuvirtojen muuttamisesta biokaasuksi ja lannoitteiksi.

Suomi on kärkijoukossa eurooppalaisen elintarviketeollisuuden T&K-investoinneissa. Tavoit-
teemme on olla kärkeä jatkossakin sekä muuntaa tuotekehityksen hedelmät aiempaa vahvem-
min investoinneiksi ja vienniksi tuottamaan hyvinvointia yhteiskunnalle. Yrityksiltä tämä edellyt-
tää rohkeutta uudistua, luovuutta ideoida ja kykyä investoida. Korkea osaaminen ja alan osaa-
jat mahdollistavat muutoksen.

Yhteiskunnalta alan menestys edellyttää, että eri yhteiskuntapolitiikan tavoitteet ovat keske-
nään tasapainossa. Poliitikalla on edistettävä tasapainosesti sekä ruoka-ala kilpailukykyä, huol-
tovarmuutta että kestävyyttä. Yhden tavoitteen painottuessa muita enemmän, on vaara, että
muiden tavoitteiden saavuttaminen kärsii. Yhteiskunnan on taattava yrityksille ennakoitava toi-
mintaympäristö ja ruoka-alan kasvua tukevia politiikkatoimia. Muutoin on riski yrittäessämme
eteenpäin ilman pitoa, kaivaudumme yhä syvemmälle ja jämähdämme paikallemme.

Ruoka-alan toimivuus on perinteisen tuotannon jatkuvuuden turvaamista sekä uusien innovaa-
tioiden ja mahdollisuuksien hyödyntämistä. Näin voimme rakentaa kannustavan ruokaympäris-
tön, jossa kuluttajilla on vapaus ja mahdollisuus tehdä tietoon pohjautuvia valintoja. Puolivälirii-
hessä on linjattava uusista toimenpiteistä huoltovarmuuden ja ruoka-alan investointi- ja työllis-
tämiskyvyn vahvistamiseksi. Näin pääsemme liikkeelle kasvun tiellä.

1. Parempi sääntely luo ennakoitavuutta yrityksille

Ruoka-ala tarvitsee parempaa, tutkittuun tietoon pohjautuvaa ja ennakoitavaa sääntelyä niin kotimaassa kuin Euroopan unionissa. Elintarviketeollisuusliiton jäsenkyselyn mukaan Suomessa yritysten toimintaympäristön heikkouksia ovat sääntelyn arvaamattomuus, viranomais-ten tulkinnot ja kankeat lupaprosessit. Pitävän pohjan yritysten kasvulle luo ennakoitava ja kilpailukykyinen toimintaympäristö.

Elintarviketeollisuus on yksi Euroopan säädellyimpiä toimialoja. Viime vuosina yrityksiä ovat kuormittaneet sektori- ja tuotesääntelyn rinnalla lisääntyvä muihin toimialoihin ulottuva sääntely. Tällaisia ovat esimerkiksi pakkauksia, hävikkiä, energiatehokkuutta ja yritysvastuuta koskevat lait. Lainsäädäntö muuttuu tiuhaan tahtiin, mikä nostaa usein kustannuksia ja vaatii yrityksiltä investointeja myös tuotantorakennuksiin, -laitteisiin, hankintakanaviin ja tietojärjestelmiin. Sääntelyn toimeenpanossa olisi huomioitava, ettei se aiheuta kohtuutonta taakkaa tai ylimääräisiä kustannuksia yrityksille.

Elintarvikealan sääntelyä on kevennettävä ja yksinkertaistettava yritysten menestymisen ja toimintaedellytysten turvaamiseksi. Aina ratkaisu ei ole uusi sääntely. Uusia säädöksiä pitäisi esittää vain, jos vaikutusarvio osoittaa, että sääntelyä tarvitaan. Sidosryhmät on otettava mukaan säädösten valmisteluun. Myös parempi tiedon jakaminen ja itsesääntely on tunnistettava vaihtoehtoiksi lisäsääntelylle.

Kun yritysten sääntelytaakka on kohtuullinen ja siirtymäajat riittävän pitkät, jää yrityksille resursseja kasvuun ja uusille innovaatioille sekä kykyä vastata asetettuihin velvoitteisiin. Kotimaisen ruoka-alan kykyä menestyä kansainvälisessä kilpailussa ei saa heikentää EU-tasoa tiukemmalla kansallisella sääntelyllä. Kannustetaan sen sijaan alaa eteenpäin itsesääntelyllä ja edistämällä hyviä toimintatapoja.

Uusi toimielin perkaamaan yritysten säädöstaakkaa

Tehdään Suomesta houkutteleva toimintaympäristö yrityksille Euroopassa. Muutoin maamme hyvinvointi jää pysyvästi jälkeen muista maista. Yritysten perustamisen, päivittäisen toiminnan ja kehittämisen on oltava sujuvaa. Parempi sääntely voisi olla Suomen kilpailuetu. Maan hallitus on luvannut purkaa kautensa aikana 300 erilaista normia. Tulevassa puoliväliriihessä linjattava tämän työn jatkosta. Hallitusohjelma lupaa parempaa ja kevyempää sääntelyä, mutta ruoka-alalla sääntelyn määrä uhkaa kasvaa tämän hallituskauden aikana.

Suomeen tarvitaan Ruotsin esimerkin mukainen pysyvä asiantuntijatoimielin, jonka tehtävänä on keventää Suomessa toimivien yritysten säädöstaakkaa sekä säädöksistä aiheutuvia hallinnollisia ja toiminallisia kustannuksia kilpailukykyyn ja työllisyyden vahvistamiseksi. Toimielin voisi sijoittua esimerkiksi työ- ja elinkeinoministeriön alaisuuteen.

Toimielin tekisi eri ministeriöille konkreettisia esityksiä siitä, miten kansallisten ja EU-säädösten aiheuttamia kustannuksia voitaisiin keventää, säädösten noudattamista helpottaa ja kilpailuneutraalisuutta edistää. Tarkastelussa olisivat lakien ja asetusten lisäksi erilaiset viranomais-ten säädösten tulkinnot. Myös olemassa olevaa lainsäädäntöä arvioitava samalla tavalla kuin uuden sääntelyn vaikutuksia arvioidaan lainsäädännön arviointineuvostossa.

Ennakoitavalla veropolitiikalla investoinnit kasvuun

Menestys kotimarkkinoilla on monille suomalaisille ruokia ja juomia valmistavalle yrityksille elinehto. Se on myös lähtökohta viennin kehittämiseksi, sillä kotimarkkina on tärkein rahoituslähde sekä aineellisille ja aineettomille investoinneille että vientiin tähtääville investoinneille.

Ruokia ja juomia valmistaviin yrityksiin ei pidä kohdistaa uusia pistemäisiä veroja, jotka heikentävät alan kilpailukykyä ja toimintaympäristön ennakoitavuutta. Pistemäisten, kilpailua vääristävien veronkorotusten sijaan olisi etsittävä tasapuolisempia veroratkaisuja.

Tutkimusten perusteella terveysterveysteinen verotus ei myöskään ohjaa ihmisiä terveellisiin valintoihin, vaan kuluttajat etsivät edullisempia vaihtoehtoja samasta kategoriasta (esim. VATT 2024, Labore 2019). Edullisempien tuotteiden ravitsemuksellinen laatu on usein heikompi.

Vauhtia biokaasu- ja kiertotaloushankkeiden lupakäsittelyyn

Ruoka-alan investointien edistämiseksi lupien etusijamenettelyn piiriä on tarkennettava niin, että teollisen mittakaavan biokaasulaitokset ja kiertotaloushankkeet ovat pikakaistalla. Etusijamenettelyssä olevissa hankkeissa tulisi myös soveltaa sitovaa 12 kuukauden käsittelyaikaa.

Hallitusohjelmassa tavoitteena on vähentää päällekkäistä valvontaa maataloilla ja elintarviketeollisuudessa. Tämä voitaisiin toteuttaa huomioimalla yritysten laatu- ja elintarviketurvallisuusjärjestelmät täysmittaisesti virallisessa elintarviketurvallisuudessa, kuten Tanskassa ja Ruotsissa jo tehdään. Päällekkäinen toiminnan tarkastaminen on tehotonta ja vähenevien henkilöresurssien haaskausta.

Ruokainnovaatiot jouhevammin markkinoille

Ruoka-alan kasvu ja työllisyys Suomessa voisivat parantua merkittävästi, jos uudet elintarvikainnovaatiot pääsisivät Euroopassa nopeammin markkinoille. Euroopassa kehitetään paljon uusia tuotteita, mutta niiden markkinoillepääsy hitaampaa kuin Yhdysvalloissa ja Aasiassa. Tämän vuoksi tuotannolliset, uusia työpaikkoja synnyttävät investoinnit uhkaavat karata EU:n ulkopuolelle. Meillä ei ole varaa siihen, että tuotekehityksen hedelmät korjataan muualla.

Uuselintarvikkeella tarkoitetaan mitä tahansa elintarviketta, jota ei ole käytetty Euroopan unionissa merkittävässä määrin ihmisravinnoksi ennen 15.5.1997, ja joka kuuluu vähintään yhteen erikseen määritellyistä kymmenestä luokasta.

Eurooppalainen uusielintarvikelainsäädäntö määrittää, miten uudet ratkaisut pääsevät markkinoille. Hyväksymisprosessissa arvioidaan tuoteturvallisuuteen liittyviä riskejä. Elintarviketurvallisuus on alan yritysten ensisijainen prioriteetti. Elintarviketurvallisuuden rinnalla yritysten on vastattava myös lisääntyviin kestävyys- ja huoltovarmuustavoitteisiin. Uuselintarvikkeiden sujuvammat hyväksyntäkäytännöt edistäisivät myös alan huoltovarmuutta ja kestävyyttä.

Eurooppalaisten viranomaisten resursseja on lisättävä ja yritysten hakemusprosesseja kehitettävä yrityksiä konsultoiviksi. Lisäksi elintarvikesääntelyä on uudistettava olemassa olevien menetelmien parantamiseksi ja mahdollistamaan jäsenmaille sääntelykokeilujen rakentamisen niin, että uusia tuotteita voidaan pilotoida jäsenmaissa ennen laajempaa markkinoillepääsyä.

Uusien ratkaisujen testaaminen ja kehittäminen edistäisi innovaatioiden syntymistä ja niiden nopeampaa käyttöönottoa sekä mahdollistaisi mukautumisen markkinoiden muutoksiin. Työ- ja elinkeinoministeriön raportin (2022) mukaan kansallisen liikkumavaran puute estää sääntelyko-keilut, kuten sääntelyn hiekkalaatikon.

2. Innovaatiot ja investoinnit vievät eteenpäin

Elintarvikealan menestymiseen tarvitaan innovaatioita. Sen vuoksi tutkimus- ja kehitystoiminnan sekä osaamisen merkitys kasvaa. Alalla yhdistyvät eri tieteiden, teknologioiden ja teollisuudenalojen osaaminen. Ruoka-ala haluaa toimia edelläkävijänä siinä, miten ala uudistuu ja vahvistaa kilpailukykyä hyödyntämällä uutta teknologiaa.

Suomessa on kansainvälisesti korkeatasoista osaamista ravitsemus- ja elintarviketutkimuksessa, ja suomalaiset yritykset ovat olleet pioneereja terveysvaikutteisten ja kestävästi tuotettujen elintarvikkeiden kehittäjinä. Myös maamme elintarviketurvallisuus on maailman kärkeä. Puhtaille, turvallisille ja kestävästi tuotetuille elintarvikkeille on kasvavaa kansainvälistä kysyntää.

Suomessa elintarviketeollisuuden tuotantolaitokset ovat vanhenemassa, ja alalla tarvitaan lähivuosina uusia korvaavia investointeja. Elinkeinoelämän EK:n investointitiedustelun (2025) mukaan vain pieni osa elintarvikeyritysten investointisuunnitelmista tähtää kasvuun.

Yritysten investointisuunnitelmiin vaikuttaa se, millaiseksi toimintaympäristöksi Suomi koetaan kilpailijamaihin nähden. ETL:n jäsenkyselyn mukaan Suomen heikkouksia ovat kansainvälistymisen tuet ja yritystukien saatavuus. Tällä hetkellä suuri osa alan investoinneista kohdistuu kasvun sijaan lisääntyvään sääntelyyn.

Innovaatioiden rahoitus ja T&K-verokannustin laitettava kuntoon

Hallitus tähtää kasvuun lisäämällä T&K-rahoitusta. Hallitusohjelman mukaan TKI-rahoitus vauhdittaa elintarvikealan innovaatioita ja investointeja, jotka kasvattavat alan arvonlisää ja työllisyyttä. Tätä rahoitusta on ohjattava myös kotimarkkinoilla toimiville yrityksille ja innovaatioiden tukemiseen, erityisesti digitalisaation ja datatalouden edistämiseen. Rahoitusta on kohdennettava sekä datan parempaan hyödyntämiseen että yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyöhön.

On varmistettava, että ketju perustutkimuksesta, soveltavaan tutkimukseen ja kehitystyön kaupallistamiseen toimii katkeamattomasti. Tällä tavoin tuetaan tutkimuksen tehokasta hyödyntämistä ja innovaatioiden siirtymistä markkinoille. Talouskasvun ja tuottavuuden nostamiseksi on hyödynnettävä olemassa olevaa tietoa ja teknologiaa, ei pelkästään luotava uutta tietoa. Suomen Pankin mukaan maamme tuottavuuskehitystä voidaan vauhdittaa hyödyntämällä muualla tehtyihin innovaatioihin perustuvaa uutta teknologiaa. Julkista T&K-rahoitusta onkin suunnattava toimiin, jotka edistävät laajasti toimialan kykyä omaksua ja ottaa käyttöön uutta teknologiaa.

Business Finlandin T&K-rahoituksella on tuettava myös kotimarkkinoilla toimivia toimialoja ja innovaatioita, jotta kilpailukyky ja tuottavuuskasvu vahvistuvat laaja-alaisesti. On varmistettava, etteivät T&K-rahoituslain kriteerit ole Suomessa muita maita tiukemmat siinä, mikä katsotaan T&K-toiminnaksi.

TKI-toiminnan verovähennysoikeus on hyödynnettävä nykyistä paremmin. Verottajan tiukkojen tulkintojen vuoksi tutkimus- ja kehitystoiminnan sisällöstä T&K-verohuojennusten (yleinen ja ylimääräinen lisävähennys) hyöty on jäänyt pieneksi. Puoliväliriihessä tulisi linjata T&K-verokannustaminen kehittämisestä. ETL katsoo, että T&K-toiminnan määritelmää pitää tulkita laajasti, vähennyksen soveltamisalaa tulee laajentaa tuottavuutta parantavien innovaatioiden käyttöönottoon sekä vähennyksen mahdollistamisesta myös tappiollisille yrityksille. Tärkeää on,

että verotuksessa T&K-toiminnaksi tulkitaan laajasti sellainen toiminta, jonka Business Finland ja ELY-keskukset ovat aiempina vuosina katsoneet tukeen oikeuttavaksi.

Investointihyvitys laajennettava kone- ja laiteinvestointeihin

Eduskunnan käsittelyssä oleva suurten puhtaiden investointien verokannustin soveltuu heikosti elintarviketeollisuuden investointien edistämiseen. Suomessa tarvitaan kaikkia tuotannollisia investointeja, ei pelkästään puhtaan siirtymän investointeja. Vain harvat yritykset voivat hyödyntää määräaikaista puhtaiden investointien verokannustinta sen korkean alarajan ja rajattujen käyttökohteiden vuoksi.

Vauhditetaan investointeja koneisiin ja laitteisiin tuki-intensiteetiltään alhaisemmalla, mutta kaikille yrityksille tasapuolisemmalla, määräaikaisella tai pysyvällä, verokannustimella.

Investointihyvitys kone- ja laiteinvestointeihin vastaisi T&K-verokannustinta. Se voitaisiin toteuttaa poistojärjestelmässä korottamalla uuden kone- ja laiteinvestoinnin *poistopohjaa* yli 100 prosentin tason niin, että poistoja voitaisiin tehdä investoinnin todellista suuremmasta arvosta – esimerkiksi 10 prosentin investointihyvitystä vastaisi 150 prosentin poistopohja.

Investointihyvitys perustuisi tuttuun poistojärjestelmään, eikä se lisäisi byrokratiaa verohallinnossa tai yrityksissä. Suomessa yritysten efektiivinen veroaste on lähempänä todellista yhteisöverokantaa kuin monissa muissa maissa. Investointihyvitys kaventaisi veropohjaa lisäten Suomen houkuttelevuutta investointikohteena.

Yritys saisi investointihyvityksen uusiessaan koneita ja laitteita, toisin kuin esimerkiksi yhteisöveron laskeminen hyödyttäisi kaikkia voittoa tekeviä yrityksiä ilman investointeja. Julkista taloutta verotuki rasittaisi vaihteittain, kun poistoja koneista ja laitteista tehdään asteittain menojäännöspoistoina. Yhteisöveron alennus puolestaan tuo asteittain hyötyjä uusina investointeina, mutta julkisessa taloudessa sen vaikutukset näkyvät välittömästi.

Kasvuyritysten rahoitukseen vahvistusta verouudistuksella

Lisätään kotimaisen start up - ja kasvurahoituksen saatavuutta uudistamalla verotusta siten, että suomalaiset yleishyödylliset yhteisöt ja säätiöt voivat sijoittaa kasvurahastoihin samalla tavalla kuin osakkeisiin. Tällä hetkellä yleishyödylliset yhteisöt eivät voi sijoittaa kotimaisiin pääomasijoitusrahastoihin veroneutraalisti. Tämä uudistus paikkaisi kotimaisen kasvurahoituksen aukkoa Teollisuussijoituksen ollessa on jatkossa vahvemmin teollisuuspoliittinen toimija. Esitys muutoksesta tulisi valmistella pikaisesti hallituksen kasvupaketin linjauksen mukaisesti.

Ruokaviennille pitkän aikavälin malli ja pysyvät rakenteet

Maan hallitus on asettanut tavoitteeksi elintarvikeviennin kaksinkertaistaminen vuoteen 2031 mennessä. Tavoitteeseen tähdätään maa- ja metsätalousministeriön vetämällä kasvuohjelmalla.

Viennin edistämisen rakenteiden tulee perustua yritysten tarpeisiin, ja valtion on tuettava yritysten vientipanostuksia valituilla markkinoilla. Yhteistyömallin valtion ja yritysten kesken on oltava strateginen ja pitkäjänteinen, jotta yritykset voivat suunnitella toimintaansa.

Erikokoiset yritykset tarvitsevat erilaisia palveluita viennin edistämiseen. Pk-yritykset tarvitsevat erityisesti markkinatietoa ja kontaktiverkoja, suuret yritykset puolestaan viranomaispalveluita

uusille markkinoille pääsyyn. Palveluiden monipuolisuus varmistaa viennin kasvun erikokoisille yrityksille.

Elintarvikevienti on oltava osana uudistettua Team Finland -kokonaisuutta. Elintarvikealan yritysten tarvitsemat kohdennetut palvelut voidaan rahoittaa valtion talousarvioon sisältyvästä biotalouden kasvumäärärahasta.

Lisäksi on säilytettävä vahva yhteys myös muihin yrityspalveluihin, kuten T&K-rahoitukseen (Business Finland), oman ja vieraan pääoman ehtoiseen rahoitukseen (Teollisuussijoitus, Finnvera) ja alueellisiin yrityspalveluihin (ELY-keskukset). Lisäksi elintarvikeviennin kokonaiskoordinaatio säilyisi Team Finlandissa ja koko kansainvälinen verkosto olisi elintarvikealan käytettävissä.

Elintarvikeviennissä viranomaistoiminnot ovat välttämättömiä, joten ruokavirastolla on tärkeä rooli vientipalvelujen kokonaisuudessa. Ruokaviraston sopeutustoimista huolimatta vientitoimintojen palvelutaso tulisi säilyttää nykytasolla ja yritysten palvelumaksut kohtuullisina.

3. Ruoka-alan ilmastotyötä edistettävä kannustimilla

Elintarviketeollisuus on Suomen kolmanneksi suurin teollisuudenala, mutta tuottaa vain 1,4 prosenttia teollisuuden kokonaispäästöistä. Suomalainen elintarviketeollisuus onkin vahvasti sitoutunut kunnianhimoisten ilmasto- ja luonto tavoitteiden edistämiseen.

Elintarviketeollisuudelle on ominaista, että toiminnasta aiheutuu vain vähän suoria kasvihuonekaasupäästöjä. Keskimäärin 96,5 prosenttia alan yritysten kokonaispäästöistä on arvoketjun epäsuoria päästöjä. Suurimmat epäsuorat päästöt syntyvät raaka-aineiden tuotannosta, kuljetuksista ja tuotteiden käytöstä.

Elintarviketeollisuuden tavoitteena on yritysten omien päästöjen hiilineutraalisuus vuoteen 2035 mennessä. Tämä tarkoittaa isoja investointeja sekä uutta teknologiaa ja edellyttää, että ruoka-ala on kannattava ja elinvoimainen. Toimenpiteitä pitää saada liikkeelle nopeasti, joten vakaa ja ennustettava toimintaympäristö sekä yhteiskunnan laaja tuki vähähiilisyttä edistävillä toimenpiteillä ovat tärkeitä.

Elintarviketeollisuus haluaa edistää koko ruokaketjun siirtymistä kohti vähähiilisyttä, sillä ilmastomuutoksen eteneminen ja sään ääri-ilmiöiden lisääntyminen aiheuttavat riskejä raaka-aineiden saatavuuteen ja kustannuksiin. Maatalouden ilmastotavoitteita on kuitenkin ensisijaisesti edistettävä vapaaehtoisin toimenpitein. Myös elintarviketeollisuuden ja maatalouden sivuvirtojen käyttö bioenergian tuotannossa on tärkeä osa vihreän siirtymän kokonaisuutta ruoka-alalla.

Ilmasto-olosuhteet, veden ja maaperän puhtaus sekä jäljitettävyyys ovat vahvuuksia, jotka tarjoavat Suomelle ja suomalaiselle ruoka-alalle mahdollisuuden tarjota ratkaisuja moniin globaaleihin haasteisiin ja toimia tulevaisuudessa kokoaan suurempana ruoka-aittana.

Ilmastorahoitusta on lisättävä ruoka-alan arvoketjun kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen, uusien vaihtoehtoisten proteiinilähteiden ja hiilensidonnan menetelmien kehittämiseen sekä kestävien ruokainnovaatioiden viemiseen teolliseen mittakaavaan. On varmistettava myös, että investointien verokannustimet tukevat ruoka-alan kestävyysmurrosta.

Kotimaista raaka-aineomavaraisuutta vahvemmaksi

Yhteiskunnan pitää tarjota kannustimia kestävämmälle ruuantuotannolle. Vähähiilisten toimintatapojen edistämiseksi ja tuotetarjonnan lisäämiseksi on varmistettava investointituet kotimaisten raaka-ainevaihtoehtojen ja kestävien ruokainnovaatioiden jatkojalostukseen sekä niiden tuotannon skaalaamiseen teollisessa mittakaavassa.

Luonnonvarakeskuksen selvitys Suomen ruokasektorin arvonnisan kasvupotentiaalista (2024) ennakoit kasviproteiinista valmistettujen tuotteiden kulutuksen jatkuvan nopeana. Myös tuoreissa kansallisissa ravitsemussuosituksissa kehoitetaan lisäämään kasvien ja kasvipohjaisten tuotteiden käyttöä. Tämän vuoksi kotimaista raaka-aineomavaraisuutta on parannettava käynnistämällä kansallinen ohjelma elintarvikekäyttöön soveltuvien kasvilajien kehitykseen ja kasvinjalostukseen.

Ohjelmalle on turvattava pitkäaikainen rahoitus. Tämä tukee hallitusohjelman toimeenpanoa, sillä myös maatalouden parlamentaarinen arviointiryhmä esitti kansallisen strategian valmistelua valkuaisomavaraisuuden lisäämiseksi pitkällä aikavälillä.

Tukitoimin vauhtia ruokaketjun energiasiirtymään

Päästövähennystavoitteiden saavuttaminen edellyttää ruoka-alan arvoketjulta merkittäviä investointeja ja uuden teknologian käyttöönottoa, mitkä nostavat väistämättä tuotantokustannuksia ja vaikuttavat suomalaisen elintarvikealan kansainväliseen kilpailukykyyn.

Ilmastopolitiikalla on edistettävä tasapainosesti niin huoltovarmuutta, kilpailukykyä kuin kestävyyttä. Puoliväliriihessä tulisi käynnistää alkutuotannon ja elintarviketeollisuuden energiasiirtymää tukeva ohjelma, joka vauhdittaa alan sähköistymistä ja irtaantumista fossiilisesta tuontienergiasta, kannustaa uuden teknologian käyttöönottoon sekä turvaa ruuantuotannon huoltovarmuuden kriisitilanteissa. Suomessa tarvitaan rahoitusta energiasiirtymän vauhdittamiseen. Se tukisi samalla suomalaisen ruoka-alan kansainvälistä kilpailukykyä sekä päästökauppasektorin ulkopuolisten alojen, kuten maatalouden, mahdollisuuksia saavuttaa EU-velvoitteet päästövähennyksissä.

Vuonna 2027 käynnistytävä polttoainejakelun päästökauppa vaikuttaa merkittävästi uusiutuvien polttoaineiden kysyntään. Kansallisesti toteutettava soveltamisalan laajentamisen tuoma kustannustennousu kotimaiselle maataloudelle on välttämätöntä kompensoida täysimääräisesti.

Uuden päästökaupan tuloista osa tulee kohdentaa maatalouden energiasiirtymän vauhdittamiseen. Tätä tukee hallitusohjelmakirjaus, jonka mukaan Suomi vastaa päästöjen vähennystavoitteisiin ja etenee hiilineutraalisuustavoitteeseen ja hiilinegatiivisuuteen ilman, että arjen kustannukset nousevat tai kilpailukyky heikkenee.

Lisäksi maatalouden polttoaineveronpalautus on uudistettava niin, että se ohjaa alkutuotantoa siirtymään fossiilittomiin energiamuotoihin. Näin varmistettaisiin myös MAKERAn investointitukien jatkuvuus.

Biokaasun tuotantoa lisättävä, riippuvuutta tuontilannoitteista vähennettävä

Hallitusohjelmassa on kunnianhimoiset tavoitteet puhtaan siirtymän edistämiseen. Biokaasun käytön ja tuotannon lisäämiseksi tarvitaan uusia kannusteita, koska jakeluvelvoitteen muutos luo epävarmuutta investointiympäristöön. Energiantuotannon lisäksi biokaasulla edistää kiertotaloutta, sillä prosessissa ruokaketjussa syntyvien sivuvirtojen ravinteet saadaan hyödynnettyä. Biokaasun tuotannon edistäminen teollisessa mittakaavassa on ratkaisu ravinnevirtojen hyödyntämiseen.

Suomen maatalous on riippuvainen tuontilannoitteista. Maatalouden parlamentaarinen työryhmä esitti kansallisen lannoite- ja energiastrategian valmistelua tuontiriippuvuuden vähentämiseksi, mutta työtä ei ole käynnistetty. Vihreä ammoniakki, jota jalostetaan vedystä, voisi tulevaisuudessa turvata kotimaisen lannoitehuoltovarmuuden tulevaisuudessa. Sen edellytykset on rakennettava nyt. Teollisuuspolitiikkaa tukevien investointitukien on ulotuttava myös ammoniakin valmistukseen.

Suomessa on parhaillaan suunnitteilla ja rakenteilla yli 50 uutta biokaasun ja biometaanin tuotantolaitosta. Hankkeiden taloudelliset vaikutukset ovat yli 500 miljoonaa euroa ja ne toteutessaan ne luovat noin 800 uutta pysyvää työpaikkaa.

Puoliväliriihessä tulisi linjata biokaasuohjelman päivittämisestä energia- ja lannoiteomavaraisuuden ja ruoka-alan kiertotalouden parantamiseksi vuoteen 2035, jotta alalle saataisiin näkyvää yli hallituskausien.

Biokaasu on tällä hetkellä merkittävin käytössä oleva uusiutuva kaasu ja sen käyttöä voidaan lisätä erityisesti raskaassa liikenteessä ja merenkulussa. Biokaasuvision tavoitteena 4 terawatituntia kotimaista biokaasun tuotantoa vuonna 2030. Tämä tavoitteen toteutumiseksi työ- ja elinkeinoministeriön energiatukia on kohdennettava biokaasuhankkeisiin. Määrärahat on varmistettava myös raskaiden kaasuajoneuvojen hankintatukiin ja jakeluinfran laajentamiseen. Myös tukea maatilojen biokaasuinvestoinneille on jatkettava.

Biokaasu on huomioitava teknologianeutraalisti jakeluinfrastruktuuria kehitettäessä. Konkreettisenä tavoitteena tulisi olla viiden biometaanin verkkoon syöttöpaikan käyttöönotto vuoteen 2027 mennessä. Myös verotuksella on varmistettava, että kotimainen ja uusiutuva biokaasu on kilpailukykyinen energiamuoto suhteessa fossiilisiin vaihtoehtoihin. Esimerkiksi Ruotsissa biokaasua ei verota liikennepolttoaineena.

Kannustusta luontotyöhön vapaaehtoisten hyvitysten verovähennyksillä

Elintarviketeollisuus on tehnyt pitkäjänteisesti töitä luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi ja ruokaketjun päästöjen vähentämiseksi. Monet ruoka-alan yritykset ovat jo asettaneet omalle luontotyölle jo EU:ta kovempia tavoitteita. Hiilidioksidin sitominen ilmakehästä ja luontovaikutusten hyvittäminen ovat keinoja, jotka edistävät ilmastotavoitteita heikentämättä yritysten kilpailukykyä. Kompensaatioilla voidaan myös luoda kotimaiselle alkutuotannolle uusia tulonlähteitä.

Vapaaehtoisia hyvityksiä voidaan käyttää luonnon monimuotoisuuden edistämisessä tai ilmastomuutoksen torjunnassa. Uusi luonnonsuojelulaki mahdollistaa ekologiset kompensatiot luonnonsuojelun edistämiseksi. EU:n uusi hiilenpoistojen sertifiointikehikkoa koskeva asetus puolestaan antaa tukea kotimaisten hiilimarkkinoiden edistämiseksi. Lisäksi hallitus edistää vapaaehtoisia hiilimarkkinoita esimerkiksi jakeluvälvoitteen joustomekanismeilla. On tärkeää varmistaa, että vapaaehtoisten hiilimarkkinoiden kautta toteutetut toimenpiteet huomioidaan maataloussektorin päästötoimissa.

Vapaaehtoisten kompensatiotoimien verovähennyskelpoisuus yritysverotuksessa on oikeudellisesti epäselvä, koska tämän kaltaisia aineettomia hyvityksiä ei ole selkeästi määriteltä vähennyskelpoiseksi menoksi. Puoliväliriihessä on linjattava elinkeinoverolain uudistuksesta siten, että myös *elinkeinotoiminnasta johtuvien ilmasto- ja ympäristövaikutusten estämiseksi tai rajoittamiseksi suoritettut menot (EVL 8 §)* olisivat verovähennyskelpoisia. Tämä edistettäisi yksityisten hiili- ja kompensatiomarkkinoiden syntymistä.

4. Ihmiset ovat kasvun moottori

Suomen pankin mukaan inhimillisen pääoman kasvu Suomen taloudessa pysähtyy 2040-luvulla ja supistuu tämän jälkeen johtuen väestön ja koulutuksen kehityksestä. Jotta työvoimaa olisi riittävästi tarjolla, tarvitsemme panostuksia koulutukseen ja osaajien maahanmuuttoon.

Elintarvikeala on työvoimavaltainen ja jakautunut eri puolille maata, mutta yritykset kamppailevat osaajapulan kanssa. Ruoka-alalle tarvitaan lisää ammattitaitoisia ja motivoituneita tulevaisuuden osaajia. Osaajien saatavuudesta on huolehdittava toimivilla työmarkkinoilla sekä turvaamalla alan koulutuspaikat ammatillisissa oppilaitoksissa ja korkeakouluissa. Lisäksi on parannettava alan houkuttelevuutta. Työvoimapula voi hidastaa yritysten kasvua ja heikentää investointihalua. Tämän vuoksi alalle tarvitaan osaajia myös ulkomailta.

Koulutuksella on turvattava osaajien saatavuus

Osaavan työvoiman saatavuus on edelleen keskeinen kasvun este elintarvikealan yrityksille. Ammatillisen koulutukseen jo tehty leikkaukset heikentävät osaavan työvoiman saatavuutta ruoka-alan yrityksissä, koska aikuisten alanvaihtajien kouluttaminen ja henkilöstökoulutus vaikeutuvat. Ammatilliseen koulutukseen tehtävät uudet leikkaukset on torjuttava. Lisäksi korkeakouluissa alkaneille uusille elintarvikealan koulutusohjelmille on turvattava pitkäjänteinen rahoitus.

Osaamisen kehittämisen jatkuttava koko työuran

Elintarvikealan muuttuviin osaamistarpeisiin vastataan elintarvikealalla ammatti- ja erikoisammattitutkinnoilla, oppisopimuksilla sekä yritysten, oppilaitosten ja viranomaisten yhteistyöllä. Lisäksi tarvitaan enemmän myös korkeakoulutason koulutusta jo työssä olevien työntekijöiden osaamisen kehittämiseen.

Ammatillinen koulutus toimii koko työuran aikaisen osaamisen varmistajana. Suomessa tarvitaan pitkän aikavälin näkemys jatkuvalle oppimiselle erityisesti ammatillisessa aikuiskoulutuksessa. On ratkaistava, miten kasvavat tarpeet, erityisesti suorittavissa tehtävissä toimivien työntekijöiden, osaamisen päivittämiseksi rahoitetaan.

Työperäinen maahanmuutto on välttämätöntä

Suomalainen elintarvikeala tarvitsee tulevaisuudessa lisää kansainvälisiä osaajia. Kansainvälisten osaajien maahantuloa on helpotettava kehittämällä maahantulon prosesseja.

Ensivaiheen tunnistautuminen edustustossa voisi tapahtua sähköisesti. Palvelutarjontaa työntekijän asettautumiseen on helpotettava luomalla digitaalinen alusta viranomaisasiointiin sekä digitaalisen identiteetin luontiin. Sen avulla käytännön asiat, kuten verokortin saaminen ja pankkitilin avaaminen voidaan hoitaa yhdessä pisteessä. Perheen yhdistämisen tuloarvoja ei tule nostaa, sillä perhe on tärkeä työntekijän integroitumisessa Suomeen. Työlupien rajauksia ja saatavuusharkintaa on kehitettävä alueellisella työvoimatarpeen tarkastelulla.

Avainhenkilöverotuksen uudistus vahvistaa Suomen houkuttelevuutta

Osaavan työvoiman saatavuuden vahvistamiseksi avainhenkilöverotusta tulisi uudistaa kilpailijamaiden esimerkkien pohjalta. Näin Suomeen voidaan houkutella esimerkiksi TKI-osaajia. TKI-investoinnit ovat käytännössä osaajien henkilöstökuluja.

Ulkomailta Suomeen muuttavalla asiantuntijalla on voimassa 32 prosentin lähdeverotus, niin sanottu avainhenkilövero, joka on vaihtoehto progressiiviselle ansiotuloverolle. Avainhenkilövero hyödyttää vain sellaisia työntekijöitä, joiden ansiotaso on niin korkea, että heidän veroprosenttinsa ylittää 32. Malli ei houkuttele normaalipalkkaisia asiantuntijoita Suomeen, koska heidän maksamansa verot jäävät yleensä selvästi alle lähdeveroprosentin.

Suomen kilpailijamaissa veroetu on kaikkien asiantuntijoiden saatavilla tulotasosta riippumatta. Kannustavampi tapa alentaa ulkomaisen osaajan veroja, olisi maksaa osa palkasta määräämättömästi verottomana riippumatta palkan määrästä. Näin tehdään esimerkiksi Ruotsissa, jossa avainhenkilön osalta 25 % palkasta on verovapaata

Lisätietoja:

Yhteiskuntasuhdejohtaja Jukka Ihanus, jukka.ihanus@etl.fi, puh. 050 463 9929
Ekonomisti Bate Ismail, bate.ismail@etl.fi, puh. 040 526 0942